

ΕΝΟΤΗΤΑ 5: Θεσμοί και πολιτικές κοινωνικής οικονομίας και επιχειρηματικότητας στην Ελλάδα - 2

ΕΣΔΔΑ

26^Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΣΕΙΡΑ – Β' Ειδική Φάση Σπουδών

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ & ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Υπεύθυνος Σπουδών – Έρευνας: Χαράλαμπος Πλατής
Εισηγήτρια: Φωτεινή Μαρίνη

Ο τρίτος τομέας

Χαρακτηριστικά οργανώσεων τρίτου τομέα:

A) Νομικά πρόσωπα (με διάφορες νομικές μορφές όπως π.χ. σωματεία, ιδρύματα, αστικές μη κερδοσκοπικές εταιρείες)

B) Ιδιωτικού δικαίου (δημιουργούνται με εθελοντική πρωτοβουλία και διέπονται από το δίκαιο που ρυθμίζει τις σχέσεις μεταξύ ιδιωτών)

Γ) Κοινωνικός και μη κερδοσκοπικός σκοπός

Διαφορά Τρίτου Τομέα από Κοινωνική Οικονομία:

Η Κ.Ο. είναι ευρύτερη έννοια γιατί, εκτός από τις οργανώσεις του τρίτου τομέα, περιλαμβάνει επιπλέον και τους Συνεταιρισμούς (Cooperatives) και τις Κοινωνικές Επιχειρήσεις (Social Enterprises)

Διαφορά οργανώσεων Τρίτου Τομέα από Κοινωνικές Επιχειρήσεις:

Ενώ και οι δύο έχουν ως λόγο ύπαρξης την επίτευξη ενός κοινωνικού σκοπού, **διαφέρουν ως προς τον τρόπο που εξασφαλίζουν τα έσοδά τους** = οι ΕΘ.Ο. εξασφαλίζουν έσοδα μόνο από χαριστικές πράξεις (έρανοι, δωρεές, κληρονομίες, επιχορηγήσεις), ενώ οι Κ.Ε. εξασφαλίζουν έσοδα (κυρίως) από το εμπόριο.

Ο ρόλος του τρίτου τομέα στο πλαίσιο ενός σύγχρονου εθνικού συστήματος ένταξης

Οι οργανώσεις του τρίτου τομέα συμβάλλουν καθοριστικά στην βελτίωση της ποιότητας αλλά και στην επάρκεια και συνέχεια των παρεχόμενων υπηρεσιών μέσω πολυδιάστατης δράσης που μπορεί να περιλαμβάνει:

- ❑ **υπεράσπιση των δικαιωμάτων ευπαθών ομάδων και προώθηση αλλαγών στις συναφείς πολιτικές (advocacy)**
- ❑ **πειραματισμός με νέες καινοτόμες μορφές κοινωνικής φροντίδας (social experimentation)**
- ❑ **ανάληψη ρόλου συστημικού – θεσμικού «συνομιλητή» της κεντρικής διοίκησης που μπορεί να αφορά από διαδικασίες δημόσιας διαβούλευσης έως και διαδικασίες συν-σχεδιασμού πολιτικών ιδίως σε τοπικό επίπεδο (consultation - co-design)**
- ❑ **παροχή υπηρεσιών κοινωνικής φροντίδας (service provision)**

ΕΚΧ & ΑνεΚΧ (ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ) – Άρθρο 14

«Δικαίωμα σε κοινωνικές προνοιακές υπηρεσίες»

«Με σκοπό τη διασφάλιση της αποτελεσματικής άσκησης του δικαιώματος στην απόλαυση των κοινωνικών προνοιακών υπηρεσιών, τα Μέρη αναλαμβάνουν:

- 1. να προάγουν ή να παρέχουν υπηρεσίες, οι οποίες, χρησιμοποιώντας μέσα κοινωνικής εργασίας (social work), θα συμβάλλουν στην ευημερία και στην ανάπτυξη (welfare and development) και των ατόμων και των ομάδων στην κοινότητα (community), καθώς και στην προσαρμογή τους στο κοινωνικό περιβάλλον*
- 2. να ενθαρρύνουν τη συμμετοχή των ατόμων, καθώς και εθελοντικών ή άλλων οργανώσεων, στη σύσταση και διατήρηση τέτοιων υπηρεσιών.»*

- ❖ **Ευρωπαϊκός Κοινωνικός Χάρτης (1961 – κύρωση με Ν. 1426/1984)**
- ❖ **Αναθεωρημένος Ευρωπαϊκός Κοινωνικός Χάρτης (1996 – κύρωση με Ν. 4359/2016)**

Τι απαιτείται για την επιτυχή ανταπόκριση του τρίτου τομέα στο σύγχρονο ρόλο του

A. Ενίσχυση ικανότητας (capacity building) σε διαπραγματευτικό, διαχειριστικό και επικοινωνιακό επίπεδο

B. Ανάπτυξη ενός «φιλικού» (όχι καχύποπτου) θεσμικού περιβάλλοντος με σαφείς και απλούς κανόνες και διαδικασίες που να ευνοεί την βιωσιμότητα και την αποτελεσματικότητα **(συμπεριλαμβανομένης της δυνατότητας να ασκήσουν κοινωνική επιχειρηματικότητα εφόσον το επιθυμούν)**

Γ. Αξιοποίηση σύγχρονων τεχνικών για την συστηματική συνεργασία με τον δημόσιο τομέα όπως η δημόσια διαβούλευση, οι προγραμματικές συμβάσεις ιδίως με αντικείμενο τον κοινωνικό πειραματισμό, οι κοινωνικά υπεύθυνες δημόσιες προμήθειες κ.α.

Δ. Ευαισθητοποίηση της κοινωνίας και ανατροπή αρνητικών στερεοτύπων (π.χ. προώθηση του αισθήματος «ενεργού πολίτη» στην εκπαίδευση των παιδιών, επιμόρφωση δημοσιογράφων για την κάλυψη θεμάτων γ' τομέα, ευαισθητοποίηση χορηγών κλπ.)

Η τεχνική της δικτύωσης

Δικτύωση (network): ανάπτυξη σχέσεων συστηματικής συνεργασίας, σύμπραξης και συμπόρευσης μεταξύ ατομικών ή/και συλλογικών δρώντων που, έχοντας κοινά ενδιαφέροντα ή / και συμφέροντα, επιδιώκουν να ενώσουν τις δυνάμεις τους και τα συγκριτικά τους πλεονεκτήματα προκειμένου να ενδυναμωθούν οι ίδιοι αλλά και να ενισχύσουν την αποτελεσματικότητά τους και τον αντίκτυπο της δράσης τους.

Λειτουργίες δικτύων: εμπέδωση του περιβάλλοντος δράσης (αλληλογνωριμία)/ ανάδειξη προβλημάτων και διάχυση λύσεων - πληροφοριών - τεχνογνωσίας (mutual learning) / βελτίωση ικανοτήτων (capacity building) / συντονισμός ενεργειών / εμπψύχωση - κοινή εκπροσώπηση στην δημόσια διαβούλευση - ανάδειξη «ηγετών» / καλλιέργεια της αίσθησης της «κοινότητας» (community sentiment)

Είδη δικτύων:

- Με βάση το λειτουργικό κριτήριο (ομοιογενή – ανομοιογενή)
- Με βάση το θεσμικό κριτήριο (θεσμικά / τυπικά / άτυπα)

Υπόδειγμα ευρείας τοπικής δικτύωσης - 1

Πρόγραμμα «Citizens' Social Support Networks Model – HYVE (ΦΙΝΛΑΝΔΙΑ)

- ❑ Έναρξη προγράμματος το 2000 με αντικείμενο την ανάπτυξη **Τοπικών Συμπράξεων (Local Partnerships)** μεταξύ των δημόσιων φορέων και φορέων από διαφορετικούς τομείς (π.χ. ακαδημαϊκή κοινότητα, εθελοντικές οργανώσεις) για την **παραγωγή νέων κοινωνικών υπηρεσιών προσαρμοσμένων στις τοπικές ανάγκες**
- ❑ Χρηματοδοτικό εργαλείο: επιχορήγηση από Φινλανδικό ΟΠΑΠ
- ❑ Τεχνική υλοποίησης: **Ειδική Προγραμματική Σύμβαση** (συμφωνία – πλαίσιο) που συνάπτουν οι δήμοι με την Φινλανδική Ομοσπονδία για την Υγεία & την Κοινωνική Πρόνοια (τριτοβάθμια οργάνωση-ομπρέλα του εθελοντικού τομέα), τις τοπικές ΜΚΟ και τις Περιφερειακές Υπηρεσίες Απασχόλησης
- ❑ Αντικείμενο των συμπράξεων: **σχεδιασμός, πιλοτική εφαρμογή και αξιολόγηση** καινοτόμων δράσεων σε συνδυασμό με κοινωνική έρευνα και επιμόρφωση στελεχών των φορέων - εταίρων

Υπόδειγμα ευρείας τοπικής δικτύωσης - 2

Οι αρχές του μοντέλου **HYVE** περιλαμβάνουν την **αρχή των προγραμματικών συμφωνιών**, την **αρχή συνδυασμού πιλοτικής εφαρμογής, έρευνας και επιμόρφωσης**, την **αρχή της προσέγγισης από το τοπικό στο κεντρικό επίπεδο** (bottom up approach), την **αρχή ισότιμου διαλόγου και συμμετοχής όλων των εμπλεκόμενων φορέων**, την **αρχή της ενεργητικής συμμετοχής του πολίτη**, την **αρχή της οριζόντιας συνεργασίας** για την διαχείριση κρίσεων, την **αρχή της διαφάνειας και της εμπιστοσύνης**, την **αρχή της συλλογικής αξιοποίησης των αποτελεσμάτων**

Τα **στάδια – δράσεις του μοντέλου HYVE** περιλαμβάνουν:

- (α)** συγκρότηση δικτύων και οικοδόμηση εμπιστοσύνης
- (β)** εκπόνηση προγράμματος δράσης και πειραματικών σχεδίων
- (γ)** αναμόρφωση τοπικών υπηρεσιών μέσω μόνιμης συνεργασίας των «εταίρων»
- (δ)** ανάπτυξη τοπικών στρατηγικών κοινωνικής πολιτικής με συμμετοχή όλων των «εταίρων»

Σημεία που χρήζουν προσοχής κατά την ανάπτυξη δικτύων

- ❑ **Σαφήνεια στο πλαίσιο λειτουργίας** (απλές και ξεκάθαρες διαδικασίες) και **αποφυγή αυθαιρεσιών** (στη λήψη αποφάσεων ή στην εκπροσώπηση)
- ❑ **Ακρίβεια στην κατανομή ρόλων / ευθυνών / βαρών**
- ❑ **Διασφάλιση συνοχής μεταξύ των μελών**
- ❑ **Ανάπτυξη σχέσεων εμπιστοσύνης** μεταξύ των μελών και αλληλοσεβασμός
- ❑ **Διατήρηση κινήτρου** για τα μέλη
- ❑ **Εξασφάλιση πόρων** που είναι αναγκαίοι για την δράση και λειτουργία του δικτύου

Η Κοινωνική Φροντίδα στην Ελλάδα:

Νόμος 2646/1998 (1)

Κοινωνική φροντίδα (θεσμικός ορισμός):

Η προστασία που παρέχεται σε άτομα ή ομάδες με **προγράμματα πρόληψης και αποκατάστασης** και αποσκοπεί να δημιουργήσει προϋποθέσεις **ισότιμης συμμετοχής** των ατόμων στην οικονομική και κοινωνική ζωή και να τους εξασφαλίσει **αξιοπρεπές επίπεδο διαβίωσης**.

Μορφές κοινωνικής φροντίδας (θεσμικά κατοχυρωμένες):

A) Α'βάθμια (ανοικτή) – παρέχεται σε επίπεδο ΟΤΑ Α' βαθμού

B) Β'βάθμια (κλειστή ιδρυματική) - παρέχεται σε επίπεδο ΟΤΑ Β' βαθμού

B) Γ'βάθμια (ανοικτή ή κλειστή που απαιτεί όμως υψηλή εξειδίκευση ή τεχνογνωσία) - παρέχεται σε επίπεδο κεντρικής διοίκησης ή ΟΤΑ Β' βαθμού

Η Κοινωνική Φροντίδα στην Ελλάδα:

Νόμος 2646/1998 (2)

Πώς οργανώνεται η παροχή Κοινωνικής Φροντίδας:

Η παροχή κοινωνικής φροντίδας αποτελεί **ευθύνη του κράτους** και πραγματοποιείται μέσω του **Εθνικού Συστήματος Κοινωνικής Φροντίδας (ΕΣΥΚΦ)**.

Βασικές αρχές του ΕΣΥΚΦ:

- **Ανάγκη** (η παροχή των υπηρεσιών προϋποθέτει ανάγκη)
- **Εξατομίκευση** (οι υπηρεσίες προσαρμόζονται στις ανάγκες)
- **Αποκέντρωση** (οι υπηρεσίες παρέχονται αποκεντρωμένα)
- **Προγραμματισμός** (συντονισμός σε εθνικό επίπεδο)
- **Δικτύωση** («ΣΔΙΤ» μέσω προγραμματικών συμφωνιών)
- **Προνοιακός πλουραλισμός** (συμμετοχή όλων των τομέων)

Ο ρόλος του τρίτου τομέα στο ΕΣΥΦΚ (Ν. 2646/98 και Ν. 4455/2017)

Οι πιστοποιημένες εθελοντικές μη κερδοσκοπικές οργανώσεις αποτελούν

έναν από τους τρεις βασικούς άξονες του ΕΣΥΚΦ

(στο ΕΣΥΚΦ συμμετέχουν επίσης οι δημόσιοι φορείς και οι νόμιμα αδειοδοτημένοι ιδιωτικοί κερδοσκοπικοί φορείς)

Όροι συμμετοχής στο ΕΣΥΚΦ:

- ❖ Εγγραφή στο **Εθνικό Μητρώο** (υποχρεωτική για όλα τα μη κερδοσκοπικά νπιδ που παρέχουν κοινωνικές υπηρεσίες)
- ❖ Πιστοποίηση και ένταξη στο **Ειδικό Μητρώο Υγείας & Κοινωνικής Φροντίδας**

Αποτελέσματα πιστοποίησης και ένταξης στο Ειδικό Μητρώο:

Η κεντρική διοίκηση χρηματοδοτεί δαπάνες επιστημονικής, διοικητικής και τεχνικής υποστήριξης προγραμμάτων των Μ.Κ.Ο. εάν (α) παρουσιάζουν σχέδιο δράσης και (β) διαθέτουν κατάλληλη υποδομή και 2ετή τεκμηριωμένη εμπειρία

Οι νομικές μορφές του Ελληνικού προνοιακού γ' τομέα

- ❖ **ΣΩΜΑΤΕΙΑ** (σύλλογοι / η πιο κλασσική και παραδοσιακή μορφή οργανωμένης εθελοντικής δράσης)
- ❖ **ΙΔΡΥΜΑΤΑ** π.χ. κοινωφελή, εκκλησιαστικά κλπ. (σύνολο περιουσίας που αφιερώνεται υπέρ ενός κοινωνικού σκοπού)
- ❖ **ΑΣΤΙΚΕΣ ΜΗ ΚΕΡΔΟΣΚΟΠΙΚΕΣ ΕΤΑΙΡΕΙΕΣ** (η πιο ευέλικτη και σύγχρονη μορφή οργανωμένης εθελοντικής δράσης - ιδιαίτερα δημοφιλής επιλογή για σύγχρονο κοινωνικό ακτιβισμό)

ΠΡΟΣΟΧΗ 1: Οι όροι ίδρυσης και λειτουργίας των παραπάνω ρυθμίζονται διαχρονικά από τον Αστικό Κώδικα.

ΠΡΟΣΟΧΗ 2: Κρίσιμο έλλειμμα η **απουσία οριζόντιου θεσμικού πλαισίου περί εθελοντισμού και εθελοντικών οργανώσεων!**

Δημόσιες Συμβάσεις: ζητήματα για τις οργανώσεις του τρίτου τομέα

(Α) Απαγορεύει η νομοθεσία περί δημοσίων συμβάσεων (Ν. 4412/2016) την συμμετοχή εθελοντικών οργανώσεων σε διαδικασίες ανάθεσης δημοσίων συμβάσεων?

Καταρχήν όχι – η νομοθεσία περί δημοσίων προμηθειών κάνει λόγο απλώς για οικονομικούς φορείς

(Β) Τι εμποδίζει τις εθελοντικές οργανώσεις να συμμετάσχουν σε διαδικασίες ανάθεσης δημοσίων συμβάσεων?

- ❑ Σε θεσμικό επίπεδο, το ότι **δεν έχει προβλεφθεί η δυνατότητα να αποκτούν εμπορική ιδιότητα για την άσκηση κοινωνικής επιχειρηματικότητας** (άρα αν πωλήσουν υπηρεσίες στο πλαίσιο δημόσιας σύμβασης, θα έχουν πρόβλημα με την φορολογική αρχή που θα θεωρήσει ότι δρουν καθ' υπέρβαση του πραγματικού σκοπού τους)
- ❑ Σε πρακτικό επίπεδο, η οικονομική στενότητα δεν τους επιτρέπει να ανταποκριθούν στις **υψηλές εγγυητικές απαιτήσεις των διαγωνισμών**